

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte mandag den 16. november 1964 kl. 10

Møtet ble ledet av formannen, F i n n M o e .

Til stede var: Aarvik (for Bondevik), Leiro (for Braadland), Kjøs, Langlo, Finn Moe, Erling Petersen, Jakob Pettersen, Bratteli, Røiseland, Rakel Seweriin, Hambro (for Bergesen), Borgen, Sandberg (for Borten), Hønsvald, Johs. Olsen, Treholt, Klippenvåg, Aase Lionæs og Lysø.

Av Regjeringens medlemmer var til stede: Fung. utenriksminister, statsråd Gundersen og handelsministeren, statsråd Trygve Lie.

Følgende embetsmenn ble gitt adgang til møtet: Statssekretær Boyesen, byråsjef Winsnes og byråsjef Langeland fra Utenriksdepartementet, ekspedisjonssjef Stokke fra Handelsdepartementet og ekspedisjonssjef Bjørn Larsen fra Finansdepartementet (tidligere knyttet til EFTA's sekretariat).

Formannen: Som det sto i innkallelsen, er møtet sammenkalt for at statsrådene kunne få anledning til å orientere litt om *situasjonen foran de økonomiske forhandlinger*, slik som det har vært uttalt ønske om. Disse forhandlinger er nå i full gang, så det kan vel kanskje være vanskelig å gi noen fullstendig redegjørelse, men en peiling på hvordan situasjonen ligger an skulle man kunne få.

Jeg gir ordet til statsråd Gundersen.

Statsråd Gundersen: Jeg vil først ganske kortfattet komme med noen bemerkninger om de britiske importavgiftene og den forhandlingsrunde i GATT som vi nå står overfor, og så kan vi kanskje baketter komme tilbake til detaljene hvis det er noen som vil drøfte disse.

Først om de britiske importavgiftene. – Den britiske regjeringens beslutning om å pålegge denne 15 pst. avgift og samtidig innføre visse lettelser for britisk eksport, kom overraskende på oss som på de øvrige EFTA-land. Vi ble ikke underrettet på forhånd og naturligvis langt mindre konsultert. På den annen side hadde det lenge vært kjent at britene kjempet med store økonomiske vanskeligheter som blant annet ga seg utslag i betalingsbalansen. Dette hadde de gjort gjennom et helt ti-år, og situasjonen hadde mange ganger vært kritisk.

Jeg møtte i stedet for statsråd Lie på møtet i Tokio i Det internasjonale pengefond og i Den internasjonale bank, og allerede da – i begynnelsen av september – summet det med rykter og formodninger om hva britene ville komme til å gjøre i den vanskelige situasjon som alle kunne se at de var i. Det var naturligvis ikke mulig å få noe ut av britene om dette, og det alminnelige inntrykk var at den britiske regjering – da den konservative regjering – ville gjøre hva den kunne for å unngå å komme med drastiske forholdsregler før valget. Det man snakket mest om i disse kretser, var spørsmålet om britene ville gå til devaluering. Det var noe man så meget alvorlig på. Det ville skape vanskeligheter langt utenfor den britiske

økonomi, og det ville også ramme mange land enkeltvis meget hardt. Norge ville i ganske særlig grad ha blitt rammet, blant annet fordi vi i skipsfarten for en vesentlig del tjener pund på våre fraktkontrakter – omtrent 40 pst. av den samlede fraktinngang for den norske handelsflåte skjer i pund – mens en like vesentlig del av våre byggekontrakter må betales i dollar. Det forholdet alene ville kunne bety svært meget for vår økonomi.

Nå ble det altså ikke gjort noe før valget, og det man grep til, ble heller ikke devaluering, men et inngrep som i mange henseender virker som en partiell devaluering. Man har gitt eksportindustrien visse fordeler, hvis detaljer jeg for min del ikke er helt på det rene med. Visstnok er det så at man vil tilbakebetale en del interne avgifter som eksportindustrien nå betaler, og som beløper seg til omtrent 2 pst. av eksportverdien. Dessuten vil det bli lagt en avgift på all import som britene kaller "unødvendig" – men det betyr i virkeligheten på alle importområder hvor britene mener at de selv i løpet av kortere eller lengre tid kan overta markedet i England og stenge eksporten ute så snart de kommer over på konkurransebasis i disse industrigrener. Av vår samlede eksport går ca. 20 pst. til Storbritannia, og av den igjen rammes ca. en tredjedel eller litt mer av de nye importavgiftene. Det vil altså si at ca. 6-7 pst. av vår samlede eksport rammes av avgiftene. Dette er jo i seg selv ikke noen høy andel av vår eksport, og hvis vi hadde et slags enhetlig økonomisk system, kunne man naturligvis tenke seg at vi lett kunne fange opp den belastningen uten særlig følbare skadevirkninger. Men vi har ikke noe slikt system, og avgiftene vil ramme de enkelte bedrifter og næringsgrener som blir utsatt for dem, til dels ganske hardt.

Det er for tidlig ennå å si med sikkerhet hvordan enkelte industrigrener og bedrifter blir rammet. Vi har i tiden som er gått, holdt på med å undersøke dette, dels her hjemme på eksportørhold og dels via det norsk-britiske handelskammer i London på britisk importørhold. I første omgang vil naturligvis en 15 pst. avgiftsforhøyelse på britisk import føre til at prisene stiger tilsvarende. Hvis ikke noe annet enn det hendte, ville ikke vår eksport eller overhodet andres eksport lide ved dette. Men i den utstrekning det finnes ledig britisk industrikapasitet som her kan tre inn, og i ly av de nye, høyere prisene overta markedet, lider vi tap, og på litt lengre sikt – hvis avgiftene kommer til å vare gjennom noe lengre tid – vil det også kunne bygges opp ny britisk industrikapasitet som varig kan ta markedet.

Hvordan dette vil falle ut for hver enkelt eksportgren og hver enkel bedrift her, er det ikke mulig å redegjøre for i detalj i dag. Det er et undersøkelsesarbeid som går sin gang, og som naturligvis i første rekke må utføres av de bedrifter og de bedriftssammenslutninger som har eksport på det britiske marked.

Man vil vite at vi noen dager etter at den britiske beslutningen var kjent, protesterte i London. Den noten vi sendte, er offentliggjort. Vi har videre gjennom vår ambassade i London gitt uttrykk for de oppfatninger vi har av det britiske tiltaket, og det er også fra alle andre EFTA-land gjort meget sterke forestillinger i London om dette spørsmålet. At avgiftspålegget er i strid med EFTA-avtalen kan overhodet ikke være tvilsomt. Jeg legger ikke så alt for meget vekt på dette tiltakets form – at det fikk form av avgifter på import i stedet for andre restriktive

foranstaltninger, kvantitative reguleringer, som man etter EFTA-avtalen har adgang til å innføre om man kommer i betalingsvanskeligheter. Viktigere er det at britene helt så bort fra at de i et tilfelle som dette var forpliktet til å konsultere sine partnere, legge sine vanskeligheter fram, fortelle om hvilke planer de hadde for å møte dem og så først deretter hadde adgang til å gjøre hva de ønsket å gjøre. Dette er et brudd på noe som er ganske vesentlig, nemlig at vi gjennom EFTA-avtalen og GATT-avtalen og andre internasjonale avtaler har fraskrevet oss – hvert enkelt land har fraskrevet seg – en del av sin handlefrihet, mot at andre land blir pålagt tilsvarende bånd. Det er selve meningen med et internasjonalt samarbeid av denne art, og det har britene satt seg ut over. De sier at det ikke var tid til slike konsultasjoner og en slik eksaminasjon som de i tilfelle ville ha blitt utsatt for fra de andre lands side. Men de bestemmelsene i EFTA-avtalen som her er tale om, har blant annet det formål at man ikke skal kunne brått og uten varsel gjennomføre slike tiltak. Det *skal* ta tid.

Men enda viktigere enn alt dette er det at nå er hele balansen innenfor EFTA-sammenslutningen forrykket. Man vil huske at vi førte langvarige og vanskelige forhandlinger med britene forut for inngåelsen av EFTA-avtalen, og man nådde til slutt fram til et resultat som naturligvis var et kompromiss – en balanse – mellom alle de interesser som her gjorde seg gjeldende. Danmark måtte avfinne seg med at deres landbrukseksport ble holdt utenfor avtalen, og vi med at vår eksport av fisk og fiskeprodukter ikke kom med. Alt i alt ble det da skapt en balanse som vi og andre land fant å kunne gå med på. Vi la opp en nokså langsiktig plan for utviklingen av tollene innenfor EFTA-området. Det skulle ta 10 år. For noen år siden dukket det så opp planer om å akselerere denne tollavtrappingen. Man vil huske de langvarige og harde forhandlinger også om det. Vi hadde ønsket en overgangstid som strakte seg over hele ti-årsperioden, og nå måtte vi avfinne oss med en kortere periode. Men vi fikk på den annen side visse lempninger. Vi avsluttet imidlertid møtet i Lisboa i mai i fjor med en tydelig tilkjenneivelse fra alle sider – og kanskje mest fra Norges side – av at når vi nå hadde gått med på dette og en gang til forsøkt å skape en ny interessebalanse i EFTA, måtte det i all fall være helt klart at dette skulle stå og ikke forandres i løpet av avtaleperioden. Et økonomisk samarbeid av denne karakter tåler ikke slike endringer alt for ofte og tåler slett ikke rystelser som den vi nå har vært utsatt for. Nå er hele balansen slått i stykker, og jeg for min del – jeg må si det rett ut – er meget pessimistisk med hensyn til EFTA's videre fremtid dersom disse britiske importavgiftene skulle bli stående gjennom noe lengre tid. Jeg tror ikke sammenslutningen har tilstrekkelig bæreevne hvis den skal hvile på det nye grunnlag som nå er skapt.

Vi vil få store vanskeligheter på det marked som i første rekke skulle gitt utløp for ny norsk eksportaktivitet. Vi vil på vårt hjemmemarked kunne få konkurranse fra andre EFTA-lands eksportindustrier som ikke lenger kan operere på det britiske marked. Det er i det hele tatt vanskelig å se hvordan EFTA-sammenslutningen skulle kunne ha bærekraft under disse nye forhold som er skapt, dersom de blir av lengre varighet. Derfor må vår aktivitet nå gå ut på å holde britene under et kontinuerlig press, slik at de snarest mulig gir opp igjen disse

importavgiftene. I første rekke må vi få tvunget dem inn i det konsultasjonsmaskineri som både OECD-organisasjonen og EFTA-organisasjonen – og GATT-organisasjonen for den saks skyld – har skapt for dette formål, slik at de med regelmessige mellomrom blir nødt til å redegjøre for sin situasjon og begrunne nødvendigheten av at disse avgiftene fremdeles eksisterer. For det annet må vi forsøke å holde britene fast ved at de i all fall til våren, i april, når de skal fremlegge sitt nye budsjett, tar hele spørsmålet opp til ny overveielse med sikte på en avvikling snarest mulig.

Vi er derimot – etter mitt skjønn og etter Regjeringens skjønn – ikke interessert i å føre en politikk som ville kunne lede til mottiltak av forskjellig art fra nær sagt alle ender og kanter, for begynner man først med det, vil det ene tiltaket komme etter det andre, og resultatet vil kunne bli en begrensning i handelsfriheten som vil kunne ramme oss meget hardt. Fremfor alt har vi naturligvis interesse av at britene så snart som mulig får skapt orden i sin egen økonomi. Det ville være et tiltak som ville komme oss til gode mer enn noe annet som vi kan tenke på. Hvis de kunne få til en jevn og sikker vekst i nasjonalinntekten, ville en stor del av våre vanskeligheter løse seg av seg selv, fordi det da ville bli større plass for andre lands eksport på det britiske marked. Vi får håpe at den nye britiske regjering kan finne fram til tiltak som vil sikre en slik jevn og stadig vekst i britisk økonomi.

Nå reiser statsråd Lie til London i dag og vil sammen med utenriksminister Lange ha konferanser med ledende britiske politikere, handelsministeren og utenriksministeren der borte, og de synspunkter som jeg her har fremholdt, vil naturligvis bli gjort gjeldende med styrke overfor britene – så sterkt som de overhodet kan. Deretter reiser handelsministeren videre til Genève, hvor EFTA-rådet har møte den 19. og 20. og der vil også disse synspunktene bli gjort gjeldende ikke bare fra norsk side, men fra alle EFTA-lands side.

Jeg vil i første omgang nøye meg med dette når det gjelder de britiske importavgiftene.

Så har vi GATT-forhandlingene. – Det har vært en uhyre komplisert utvikling på dette felt fram til i dag, og det har ikke vært så helt lett å følge med i den. Til å begynne med var spørsmålet om avviklingen av tollene på industrivarer nøye knyttet sammen med avviklingen av toll og andre restriksjoner på landbruksimport og -eksport. I forrige uke, var det vel, bestemte amerikanerne seg for at de ville innmelde til GATT i dag en liste over hvilke industrivarer de ønsker unntatt fra den planlagte alminnelige tollavtrapping uten å knytte det sammen med tollspørsmålene vedrørende landbruksproduksjonen i denne omgang. Denne listen blir deponert i Genève idag, men den vil ikke bli gjort kjent før de tilsvarende lister fra Fellesmarkedet og britene kan bli gjort kjent. Det synes å være på det rene at den amerikanske listen er meget kort og lite omfattende. Den omfatter, etter hva vi har hørt, 7 pst. av den amerikanske import. Disse 7 pst. gjelder da varer som amerikanerne vil ha unntatt fra den alminnelige tollnedskrivning til 50 pst. av de opprinnelige tollsatser. Britene har også laget sin liste, og den blir også deponert i Genève i dag. Den skal også være kort og lite omfangsrik, men mer vet jeg i øyeblikket ikke om den. Man har reist spørsmålet om ikke de britiske

importavgiftene vil komme kompliserende inn i spillet her, og det vil de naturligvis gjøre hvis de blir langvarige, for da er det jo en helt ny tollsituasjon som er skapt, og det vil komplisere hele forhandlingsrunden. Jeg kan i øyeblikket ikke si noe om hvordan bildet i så fall vil komme til å arte seg, men britene hevder meget energisk nå at dette nye tiltaket er et kortvarig tiltak, og at importavgiftene vil være avskaffet før man når fram til sluttresultatet i Kennedy-runden, slik at man kan se helt bort fra disse avgiftene.

Fellesmarkedet har hatt uhyre vanskelige forhandlinger for å nå fram til enighet de seks landene seg imellom om hva de skal ha med i Kennedy-runden og hva de skal unnta. Som man vil ha sett av avisene, holdt de et nytt maratonmøte over helgen, og de ble ferdige i går, uten at noe offisielt resultat ennå foreligger. Så vidt jeg forstår, er det som står i avisene det som journalistene har kunnet få ut av møtedeltagerne i løpet av natten og gårdsdagen – og formodentlig er det i det alt vesentlige riktig for det er meget utett i korridorene i Brussel. Jeg har ikke selv sett noe annet enn det som står i avisene – det er mulig at embetsmennene nå har med seg noen telegrammer som mer nøyaktig gjengir resultatet – men man vil i all fall ha sett at Fellesmarkedets liste er lengre og mer omfangsrik enn britenes og amerikanernes. Den omfatter ca. 20 pst. – kanskje litt mindre – av den samlede import til fellesmarkedslandene. Hva som er viktigere, er at den – hva man hadde grunn til å frykte – i nokså høy grad vil komme til å ramme norsk eksport. Ambassaden i Brussel sier at når det gjelder aluminium og magnesium, synes man nå å ha kommet fram til følgende løsning – jeg kan lese det som står i dette telegrammet, men jeg er ikke sikker på om jeg forstår det helt – : Aluminium settes på liste for unntak totalt, men til gjengjeld konsolidering tollkontingenter som fellesskapskontingent av omtrent nåværende nivå. Magnesium opplyses ikke å komme på unntaksliste, da produktet i alle tilfelle står på disparitetslisten. Papirmasse og avisepapir står foreløpig på unntakslisten, men kan strykes fra denne, hvis senere forhandlinger med nordiske land fører til tilfredsstillende arrangementer. Høyforedlet papir står ikke på listen, men alle andre kvaliteter kommer på listen med tollreduksjoner på 25 pst. eller mindre. Om ferrolegeringer, som er et av de siste spørsmål som ble drøftet, har det ikke lyktes å få opplysninger. Ambassaden vil forsøke å få ytterligere opplysninger og komme tilbake så snart som mulig. – Jeg tror vi kanskje får overlate til vedkommende embetsmann å forklare dette nærmere dersom man har noe ønske om på det nåværende tidspunkt å gå i detalj her.

Vårt standpunkt har vært, etter langvarige og inngående drøftelser og konsultasjoner med alle interesserte kretser her, at vi i denne omgang ikke skulle sette opp noen unntak på vår liste, men erklære oss beredt til å forhandle etter den opprinnelige plan om 50 pst. tollreduksjon over hele linjen når det gjelder industrivarer. Men det gjelder bare åpningen av forhandlingene. Etter hvert som vi får se lister som andre land kommer med, vil vi da ha adgang til å komme med våre egne unntak dersom det vil vise seg å være hensiktsmessig. Men naturligvis står vi handelspolitisk meget svakt i forhold til enheter som Fellesmarkedet og De forente stater og man kan ikke og bør ikke utelukke den mulighet at vi blir nødt til å si at vi

overhodet ikke kan være med i forhandlingene på denne basis. Det er imidlertid for tidlig å si noe mer om det i dag.

Jeg tror dette kan klare seg i første omgang.

Formannen: Jeg takker for redegjørelsen.

Statsråd Trygve Lie: Jeg har også blitt invitert til dette møte i dag, og det er jeg takknemlig for. Jeg vil bare ha sagt at slik som situasjonen nå ligger an, er den ikke særlig lys. Jeg bygger da vesentlig på de tall vi har for import og eksport fra oktober, og for første gang viser oktobertallene et overskudd på import i forhold til eksport på over 400 mill. kroner. Vi eksporterte for 740 mill. kroner og importerte for noe over 1.140 mill. kroner. Hvis det skal fortsette på samme måte i november og desember, vil jeg anta at de tall vi har oppgitt for en relativt gunstig handelsbalanse året 1964 ikke vil holde. Vi har regnet med at underskuddet skulle gå ned fra 1.500 mill. kroner til omkring 1 milliard kroner, men fortsetter det slik at vi får 400 mill. kroner i underskudd pr. måned i forholdet mellom import og eksport, vil tallene bli noe ugunstigere enn meddelt både i denne komite og i Stortinget. Dertil kommer de nye engelske importavgiftene på 15 pst. og det som vil bli resultatet av Kennedy-runden. Vi vet ikke om det vil få noen virkning for den endelige status i 1964, og når det gjelder 1965, er vi helt på det ukjente. Vi vet ikke hvilke virkninger det vil få, og så vidt jeg forstår finnes det ingen som kan si noe med sikkerhet, verken om utgangen av 1964 eller om 1965.

Jeg slutter meg i ett og alt til det som tidligere handelsminister og nå fungerende utenriksminister, statsråd Gundersen, sa om Englands innføring av 15 pst. importavgifter. Jeg er enig med ham i at det er en åpen tilsidesettelse av den fremgangsmåte som ellers er påbudt i EFTA-avtalen og som er undertegnet av EFTA-medlemmene.

Jeg gjør oppmerksom på at når det gjelder EFTA, hviler det parlamentariske og konstitusjonelle ansvar overfor Stortinget på Handelsdepartementet. Utenriksdepartementet er med hensyn til EFTA ikke annet enn det utførende organ når det gjelder de beslutninger Regjeringen treffer etter å ha fått sakene forelagt av handelsministeren. For så vidt skulle saken være grei. Men jeg vil gjøre oppmerksom på her i dette møte at ordningen er noe forskjellig i de forskjellige land når det gjelder det konstitusjonelle ansvar i forbindelse med de forskjellige internasjonale organisasjoner på dette område. I Sverige sorterer EFTA under handelsdepartementet, i England under Board of Trade, i Finland under handelsdepartementet og i Danmark under utenriksdepartementet. Vi må ha klare linjer her slik at det ikke blir kryss eller slyng på linjen i fremtiden, for situasjonen vil bli særlig kritisk i årene som kommer. – På samme måte sorterer OECD parlamentarisk og konstitusjonelt sett under Handelsdepartementet, mens derimot GATT og Kennedy-runden sorterer under Utenriksdepartementet. – Nå har jeg ingen ting å klage over, for samarbeidet mellom Utenriksdepartementet og Handelsdepartementet har gått greit, og det har ikke vært noe kryss på linjen. Det er en utmerket mann som stiller med disse spørsmål i Utenriksdepartementet, nemlig

ekspedisjonssjef Jahn Halvorsen. Men komiteen og i særdeleshet jeg – så lenge jeg er i Handelsdepartementet – må ha klar beskjed om mitt ansvar og også min stilling, og for øyeblikket er det altså slik at EFTA sorterer under Handelsdepartementet.

Når Krag og Hækkerup reiste til London og etterpå Torsten Nilsson og Gunnar Lange, så gjorde de det fordi Danmark og Sverige har medlemskap i Det Sosialistiske Byrå. Det har ikke Norge for tiden. De benyttet dette som påskudd for å komme til London og snakke med statsministeren og utenriksministeren og med Douglas Jay, som er minister for Board of Trade, og som har EFTA-sakene. Deres samtaler i London var, så vidt jeg vet, uten nevneverdig resultat. Engelskmennene opprettholdt fullstendig sitt standpunkt, at denne beslutning om å innføre 15 pst. avgiften var de nødt til å gå til.

I tilslutning til det statsråd Gundersen sa, kan jeg bare gjøre oppmerksom på at vi regnet med den mulighet – uansett om det ble Home som vant valget eller det ble Wilson – at England måtte gjøre noe – enten det ble det ene eller det annet – på grunn av sitt store underskudd på handelsbalansen, som var beregnet til 700 – 800 mill. pund.

Jeg hadde meget god kontakt med Mr. Heath, den tidligere President of Board of Trade, og jeg hadde ikke ventet denne 15 pst. importavgiften. På den annen side var vi forberedt på at noe måtte komme. Våre eksperter ble satt til å arbeide med spørsmålet om hvilken innflytelse det ville ha for Norges interesser om England gikk til devaluering, slik som man tenkte seg under møtet i Tokyo. De mente at hvis England devaluerte med 10 pst. – altså at pundet ble 18 kroner – så skulle vi holde kronekursen stabil, men hvis engelskmennene gikk til 20 pst. devaluering, mente ekspertene at vi også måtte devaluere. Jeg vil gjerne at komiteens medlemmer skal være oppmerksom på at disse alternativer måtte vi ha for øyet. Men engelskmennene gikk da en uventet vei, og jeg må som objektiv iakttager si at vi fikk den for Norges vedkommende relativt rimeligste løsning.

Vi hadde, som statsråd Gundersen sa, løpende fraktkontrakter som ville bringe inn til Norge i løpet av den tid disse kontrakter var gjeldende, 6 milliarder kroner. 15 pst. importavgiften rammer, som jeg sa i Stortinget, mellom 35 og 40 pst. av vår eksport til England. De siste tall jeg har fått, er noe lavere. Det er gått ned først til 34 pst. og etter de siste beregninger vi har, rammer importavgiften 30 pst. av vår eksport til England, som igjen er 20 pst. av vår samlede eksport. Disse tall er selvsagt hemmelige. Når det gjelder Danmark, så rammes der bare 11 pst. av den samlede eksport til England. Det kommer av at en så stor del av Danmarks eksport dit består av smør, bacon, ost osv. Når det gjelder Sverige, så rammes mellom 50 og 60 pst. av eksporten. Sverige eksporterer ikke så meget fisk som vi og ikke så meget som er unntatt fra importavgiften.

For øyeblikket ligger vi altså relativt gunstig an. Særlig når engelskmennene i stedet for å devaluere pundet, gikk til denne importavgiften, må vi erkjenne det faktum at vi, hvor ille det enn kan være, er relativt gunstigst stilt av EFTA-landene.

Jeg fikk gjennom Utenriksdepartementet beskjed om at England ville innføre denne avgiften fra 26. oktober. Vi fikk et forslag fra Sverige om at vi skulle slutte oss til den svenske henvendelse, som det var tydelig at Gunnar Lange hadde

konsipert mens Torsten Nilsson og de andre utenriksministre var på Reykjavik. Mine rådgivere både i Utenriksdepartementet og i Handelsdepartementet syntes at det svenske utkast la for meget vekt på papir, og papir er jo langt viktigere for Sverige og Finland enn det er for Norge.

På den annen side har vår eksport til England de siste årene vært bygd opp av mindre bedrifter, bedrifter som ikke har satset så forferdelig meget, men som har forsøkt å finne fram til det som engelskmennene gjerne vil ha, enten det er for oppvarming, for deres hus eller for deres industri.

Vi ble derfor i Regjeringen enige om at vi skulle sende vår egen note hvor vi skulle formulere vår egen protest. Den forela Utenriksdepartementets folk for statsråd Gundersen, for statsministeren og meg. Den er offentliggjort i sin helhet, og har ikke vakt noen motstand eller blitt kritisert. Den ble levert som et aide-mémoire av ambassadør Skaug i London.

For øvrig henviser jeg til mitt innlegg i Stortinget 3. november både om Kennedy-runden og om EFTA-avtalen. De som da særlig var inne på denne sak, var herrene Erling Petersen, Røiseland – i et lengre innlegg – og Rømer Sandberg.

Personlig føler jeg på samme måte som statsråd Gundersen. Jeg vil gjerne at engelskmennene selv skal komme med et tilbud. De må forstå at et lite land som Norge ikke kan tåle en slik trykk. Vi er sårbare i internasjonal handel – jeg kan ikke gjenta det ofte nok. Vi er sårbare fordi vår flåte er den tredje største i verden, og den bringer oss en tredjedel av hva vi trenger for å betale ute for råvarer og det vi skal leve av.

Nå er det meningen at jeg skal møte utenriksminister Lange i London i ettermiddag, og at vi da først skal høre hva engelskmennene har å si. Jeg vet ikke hva resultatet vil bli, men jeg tror jeg må si at den del av pressen som venter seg store ting fra London, vil bli skuffet. Jeg reiser bort vesentlig for å lære å kjenne de nye ledere der, som jeg ikke før har truffet så mange av. Jeg kjente den gamle garde, som Attlee, Bevin osv., men jeg kjenner ikke de nye folkene, og jeg vil gjerne hilse på dem før jeg treffer dem i Genève.

I Genève vil den svenske utenriksminister Torsten Nilsson møte, pluss Gunnar Lange. Jeg går ut fra at det blir Gunnar Lange som kommer til å føre ordet. Fra Finland kommer Karjalainen – tidligere stats- og utenriksminister og også tidligere handelsminister. Fra Danmark kommer Hækkerup. Fra Storbritannia vil den nye utenriksminister Walker møte.

Hvis utenriksminister Lange under oppholdet i London gir uttrykk for at han også bør være med til Genève, kommer også han til å være med, og jeg vil være mer enn glad om han vil være med. Jo flere medskyldige, jo bedre, etter min oppfatning, men jeg kommer vel ikke bort fra det parlamentariske og konstitusjonelle ansvar.

Foruten meg kommer da statsråd Leif Granli til å være med til Genève, for som punkt 5 på dagsordenen er landbruket ført opp. Det har tidligere vært utenfor EFTA, og det er foreløpig utenfor Kennedy-runden, men jeg vil i all fall ha en ekspert i jordbruk med. Sist var jeg redd fiskeriproblemene skulle bli aktuelle, og da var statsråd Magnus Andersen med.

Jeg går ut fra at det i Genève fra medlemslandene vil bli reist veldig kritikk, både på formell og på reell basis, over Englands opptreden. Men det hjelper jo allikevel ikke den økonomiske situasjon. Vi må vel være klar over at England er i en vanskelig situasjon; det er bare fremgangsmåten her som jeg er svært irritert over.

Jeg har fått en interpellasjon om hvilke mottiltak vi skal ta, og det har jeg spekulert en del på. For øyeblikket vil etter min mening det eneste vi kan gjøre være å få engelskmennene til å forstå oss og forstå at vår industri – særlig vår eksportindustri – er hardt rammet.

Jeg har i de siste dager hatt nær kontakt med Industriforbundet og Eksportrådet. Jeg har invitert direktør Malterud i Eksportrådet til å være med ned til Genève. Vi har i departementet gått gjennom alle de henvendelser som er kommet til Industriforbundet og Eksportrådet fra de forskjellige bedrifter. Vi har gått gjennom hver enkelt og ser at det særlig er en del små bedrifter som har ventet seg store resultater i 1965. Det kan være at disse bedrifter både er litt for pessimistiske og har vært litt overdrevne i sine forhåpninger. Men jeg har med stor interesse lest alle svar som er kommet på henvendelsene fra Industriforbundet og fra Eksportrådet.

Hva jeg er mest redd for, er hva som kan skje med hensyn til utenlandske investeringer i Norge. Vi hadde jo planer om utvidelse av en bedrift i Fredrikstad med 50 millioner og videre i Jøssingfjord. Vi har ikke gitt opp Titanias planer om et verk der som skal koste 140 mill. kroner. Men hvis de engelske industriledere og ledende finansfolk sier til Amerika: Kom til oss, vi beskytter all produksjon hos oss med 15 pst. avgift på importvarer – da kan eventuelle utenlandske investors bli meget betenkt på å satse penger i Norge. Jeg er redd for at naturlig investering i Norge i utvidelse av bedrifter som eies av utlendinger, kan bli stoppet på grunn av denne 15 pst. avgiften.

Dette er jeg meget bekymret for, og jeg er bekymret for den konkurranse vår eksportindustri vil få.

Jeg er derfor i ett og alt enig med statsråd Gundersen i at det gjelder for oss stadig å holde britene under et visst press, ved å si at avgiften er i strid med inngått avtale, at fremgangsmåten er gal, at et lite land som Norge av hensyn til vår utenrikshandel i det lange løp ikke kan tåle dette, at det kanskje til slutt vil slå ut i ledighet i norsk industri, at det er enkelte bedrifter som allerede har varslet innskrenkninger, og at det er atskillige som nå kommer til å måtte lide i de forskjellige industrier.

Men fremfor alt mener jeg vi skal ta det litt med ro. Vi må holde engelskmennene under press, men på den annen side skal vi ikke handle overilet. Vi er sårbare, og vi har ikke maktmidler. Vi er et lite land og et lite folk, vi har utnyttet alle våre kilder så langt vi kan, og vi er i ferd med å bygge videre. Vi må fremfor alt være varsomme som sagt, hele vår økonomi i fremtiden er sårbar, og når alt kommer til alt, har den meget til felles med britisk økonomi.

Formannen: Jeg takker for redegjørelsen.

Erling Petersen: La meg ta utgangspunkt i den varsomheten som ble anbefalt. Varsomhet er jo alltid en god ting når det virkelig er plass for den. Statsråd Gundersen sa at britene måtte holdes under kontinuerlig press, og det er sikkert alle enige med ham i. Men han sa også at Regjeringen ikke var interessert i noen mottiltak, så vidt jeg forsto, ikke mottiltak av noen art. Jeg vet ikke hvor bokstavelig man skal ta det, men når man hører statsråd Lie, kan man få den oppfatning at det bør tas absolutt bokstavelig, til tross for at det her kunne være snakk om mottiltak både av intern og ekstern karakter.

Statsråd Lie sa videre at vår oppgave vil være å få britene til å forstå vår vanskelige situasjon. Det er klart at det er utmerket hvis de vil forstå den og ta hensyn til den. Men bakgrunnen er jo at det her gjelder en regjering som blankt har brutt gjeldende avtale, hvor vi er part i avtalen, og da er det spørsmål om hvor lett det er å opparbeide den fornødne forståelse gjennom ren varsomhet.

Jeg var for en uke siden i Strasbourg. Der ble det ført et nokså voldsomt språk mot britene. Jeg tror det hadde den virkning på dem, etter hva jeg kunne konstatere, at de ble ganske betenkt. De reiste hjem meget mer betenkt enn de ville ha vært hvis man hadde opptrådt der med vanlige diplomatiske uttrykk og bedt om forståelse for andre lands vanskelige situasjon. Jeg tror at ved den leilighet var det nettopp kraften i reaksjonene som virket, og den virket selv om man ikke kunne sette noen direkte maktmidler bak ordene.

Jeg tror derfor at varsomheten må benyttes – jeg holdt på å si – med en viss varsomhet, i denne forbindelse.

Nå kan vi selvsagt si at Regjeringen protesterte allerede noen dager etter tiltaket, den ikke bare protesterte, men den forlangte nærmest en ytelse fra britisk side, at man skulle akselerere tollnedsettelsen. Det høres ganske aggressivt, men forhistorien er vel at Regjeringen hadde god grunn til å tro at britene forberedte et slikt tiltak. Ved da å anmelde en protest og et slikt krav kunne man håpe å få det innrømmet, og det ville jo være en stor seier å presentere at her protesterte man og øyeblikkelig fikk man innrømmelser. Nå kom det jo en kjelke i veien. Britene oppga denne planen om å sette ned de regulære tollsatser, hvilket jo for øvrig ikke ville ha hjulpet noe vesentlig i problemet.

Statsråd Lie sa også noe som må tolkes slik at vi i grunnen slapp billig med 15 %-avgiften i forhold til et annet alternativ, nemlig devaluering. Det er et skjønsspørsmål og avhenger av hvor lenge avgiften kommer til å vare. Men jeg fikk inntrykk av at han vurderte en devaluering og dens virkning på Norge vesentlig ut fra virkningen på skipsfartsøkonomien. Den er meget viktig, men vi har jo et annet problem i denne forbindelse. Vi kan jo ikke overse at hvis vi, med et underskudd i handelsbalansen som allerede ligger på over 400 millioner pr. måned, skulle få en bare 10 pst. omkostningsstigning neste år – og det er vel få som tror at vi slipper noe billigere – da begynner det å melde seg til overveielse om Norge isolert har behov for en devaluering. I det tilfelle er det klart at det ville være enklere for oss om vi hadde fått devalueringen noen måneder tidligere, som en reaksjon på et britisk tiltak i samme retning.

Derfor er dette spørsmålet om hva som er best for oss, enten 15 %-avgiften eller devaluering, ikke så helt enkelt. Og jeg vil si med en gang at jeg stiller meg nokså tvilende til den ekspertvurdering som går ut på at vi kunne ha greid en 10 pst. punddevaluering uten å røre vår valuta. Jeg har brukt noen tid også på å studere det problem.

Men selv om dette spørsmålet om hva som var best nå nærmest har akademisk interesse, kommer jeg tilbake til utgangspunktet. Jeg tror at det her er behov for ved forhandlingene å holde en meget fast linje, og bruke sterkere uttrykk enn man ellers bruker, fordi man jo her har som bakgrunn et direkte kontraktbrudd. Å komme til forhandlingene og så avsløre at man ikke er interessert i mottiltak av noen som helst karakter, det tror jeg vil svekke posisjonen. Så jeg vil gjerne ha sagt at etter min mening er det her nødvendig med skarp lut – uten at jeg skal fullføre ordspråket.

Røiseland: Først eit par merknader om Kennedy-runden. Her seier statsrådene at det vel ikkje blir lagd fram noka norsk unntaksliste på dette tidspunktet, og det kan eg vere samd i. Men då må også føresetnaden vere at det straks blir tatt opp tingingar med fellesmarknadslanda for å få greie på kva dei meiner med sine kvoteordningar og kva dei meiner med dei tingingane som skal førast med dei nordiske land om papir. Dette seier eg under den føresetnad at det er rett det som er sagt i dagsnytt i Kringkastinga og rett det som står i pressa no. For der heiter det at når det gjeld aluminium skal det gjevast visse kvotar til ein tollsats på 5 %, og når det gjeld papir skal det takast opp tingingar med dei nordiske land. Det er klårt at resultatet av desse tingingane blir svært avgjerande for oss. Og dersom ikkje det er klårlagt på førehand kan vi jo risikere at vi står der, om vi deltar i Kennedy-runden og ikkje har lagt fram noka unntaksliste. Så eg meiner at føresetnaden for at vi ikkje legg fram unntaksliste, er at vi får eit tilfredsstillande resultat av tinginga med Fellesmarknaden. Det er aluminium og papir som er i framgrunnen, og det er jo desse varene som vi kjenner frå før frå Maudling-tingingane. Det var sjølv sagt viktig om ein også med sikte på framtida kunne kome fram til ordningar her. For vi må rekne med at det er ikkje bare no det er aktuelt, når det er gått nokre år vil det bli aktuelt på nytt.

Så var det England. Vi fikk inga melding om den engelske aksjonen på førehand, heller ikkje andre EFTA-land. Men Sambandsstatane, som ikkje er i EFTA, fikk. Det seier også litt.

Vel, det er klårt at måten som den engelske aksjonen er sett i verk på, ikkje på nokon måte kan orsakast. Men det er kanskje ei politisk forklåring, og det er det at England aldri har lagt noko eigentleg brett på EFTA – Danmark ikkje heller for resten. England kan også gå ut av EFTA etter eitt års varsel, og vi skal då vere merksame på at dersom dei ikkje får eit skikkeleg resultat av tingingane no, kan *det* bli enden på det heile, og det ville likevel vere det verste. Derfor trur eg nok det blir ein nokså vanskeleg balansegang som regjeringane i EFTA-landa no må ta andsynes England. Vi må vel ta sikte på at EFTA på ein eller annan måte kan halte og gå vidare. Det verste ville vere dersom EFTA verkeleg skulle vere komen til slutten.

Derfor kan ein ikkje setje i verk mottiltak som vil utløyse ein kamp frå alle mot alle eller som vil ta knekken på EFTA. Det er det eine omsynet. Men på den andre sida har jo vi vår vanskelege økonomi, og eg kan ikkje skjøne at ein kan avskrive det alternativet at vi må seie til engelskmennene at denne engelske aksjonen kan bli ei så hard belastning på vår økonomi at vi er nøydde til å ta visse mottiltak. At vi ikkje setjer i gang før som siste utveg, det er noko anna. Men å seie at vi får finne oss i dette trass i alt, om det går over ei lengre tid – det kan eg ikkje skjøne at vi kan.

Det verste med den engelske aksjonen dersom den skal vare over noko lengre tidsrom, meiner eg er at den engelske industrien då får høve til å investere. Dersom det bare ikkje blir for lang tid, vil ikkje industrien få høve til det. Dei kan få redusert importen, det er så. Men skal det verkeleg gå så lenge at den engelske industrien, f.eks. papirindustrien, skal få høve til å investere og bygge ut for alvor, slik at vi vanskeleg kan konkurrere med dei, då vil det vere forferdeleg ille. Så ut frå vårt synspunkt må vi først og fremst setje inn på at dette må bli ei kortvarig historie.

Finn Moe: Jeg vil gjerne bare stille et spørsmål. Det har jo vært sagt at slik som tingene utvikler seg, skulle vi overhodet ikke være med i forhandlingene om Kennedy-runden. Men da vil jeg gjerne spørre: Hva blir egentlig effekten, virkningen, om vi ikke blir med i forhandlingene i det hele tatt? Hvilke hensikter skulle være tjent med det, og hva vil man oppnå ved det? – Det er rett og slett spørsmålet.

Bratteli: Det som er gjort når det gjelder de britiske tiltakene, kan jo ikke gjøres om igjen. For så vidt har en videre diskusjon om hva de kanskje burde ha gjort, ikke så stor betydning. Det som er viktig nå, er jo hva den videre utvikling vil være, og hva karakteren av de tiltak som er satt i verk vil vise seg å være, det vil jo avhenge i høy grad nettopp av varigheten. Det er vel nesten varigheten som vil avgjøre karakteren av et tiltak som f.eks. 15 %-avgiften.

Jeg har ikke noe imot at en sier engelskmennene det en måtte ha på hjertet når det gjelder måten dette ble satt i verk på og om selve 15 %-avgiften, virkningene overfor EFTA og det hele. Men så vidt jeg kan skjønne – andre har vært inne på dette: Det som har betydning for fremtiden, det er å få engelskmennene til å – hva skal vi si – proklamere på en bindende måte at dette er midlertidige tiltak, og å få satt inn så mye som kan settes inn av press for at det ikke skal vare for lenge. For det er vel i og for seg klart nok at tiltak av denne karakter, de har dels økonomiske virkninger – dem får en da prøve å analysere og finne ut – men de har selvfølgelig også politiske virkninger. Og jeg er ikke så sikker på om jeg så bredt som hr. Røiseland nettopp sa det, vil si at Storbritannia ikke har lagt noen vekt på EFTA. Jeg tror i hvert fall at akkurat i den perioden da EFTA ble til, ville det neppe ha skjedd uten den vekt som Storbritannia på det daværende tidspunkt la på å få i stand en ordning.

Men ellers, når det gjelder den aktuelle politiske situasjon i Storbritannia og resultatet etter valget, er det jo atskillig uklarhet. De har jo vært vesentlig opptatt med innenrikspolitik, de som andre land i de siste månedene, og det er vel på

mange måter veldig uklart ennå hvilke prinsipper den nye regjering mer varig vil basere seg på kanskje, i forhold til EFTA. Helt utydelig er det når det gjelder forholdet til Det europeiske fellesmarked og også visse andre internasjonale forbindelser. Akkurat hvilke prinsipper de vil bygge på og hvilken vekt de på lengre sikt vil legge på EFTA, tør ikke jeg ha noen sikker mening om i dag. Men det vi må være interessert i, det er at det blir fastslått at dette er midlertidig, og at det fra vår side må legges veldig vekt på, så langt vår innflytelse kan rekke, at det ikke bør vare for lenge.

Det var et punkt der som jeg ikke fikk helt tak i sammenhengen i. For meg var det delvis også nytt at de foruten denne 15 % importavgiften også har satt i verk visse tiltak for å lette sin egen eksport. Det ble der nevnt 2 %. Er det en slags bruttoberegning av omfanget av samtlige de tiltak, eller er de 2 % knyttet til en enkelt detalj av de tiltak som er satt i verk? Det er klart at det i den periode dette måtte vare ikke skal gjøre det lettere hvis 15 % importavgiften også blir supplert med spesielle eksport-tiltak fra britisk side.

Når vi må prøve å unngå tiltak som kan se ut som en handelskrig eller føre til en handelskrig, så er ikke det bare for å opptre storslagent i internasjonal politikk. Men vi må se i øynene – og det er jo vårt problem – at vi som nasjon i virkeligheten står veldig svakt hvis Europa skulle komme inn i handelskriglignende tilstander. Det må en selvfølgelig også her ha klart i minne. Men som sagt, etter det som nå er skjedd og som ikke kan gjøres om igjen, synes jeg at det for oss er vesentlig å få presset engelskmennene på at dette kan og må bare være midlertidig, og at denne midlertidige situasjon må være så kortvarig som det overhodet lar seg gjøre.

Aarvik: Jeg vil gjerne ta opp en side ved dette problem som jeg synes var lite berørt i statsrådenes uttalelser, og det er en eventuell fellesopptreden av de andre EFTA-land vis-à-vis Storbritannia med tanke på det presset som det vel er nødvendig å øve, og ikke minst da i retning av å få fremprovosert en bindende uttalelse om midlertidigheten av importavgiften, slik som nå hr. Bratteli var inne på. Jeg vil gjerne høre om det kan sies noe om på hvilken måte en slik fellesopptreden fra samtlige EFTA-land kan tenkes å bli iverksatt. Det er jo alltid en svakhet å stå alene og en styrke å stå samlet. Foreligger det noe beroligende på den kanten, sånn at man kan regne med at det presset ikke bare blir en slags uttrykk for bekymring bare fra vår side, men at det får den nødvendige vekt og effektivitet som det vel må tenkes å få ved at alle står sammen om saken?

Borgen: Jeg hørte ikke fung. utenriksministers hele redegjørelse, men dog, så vidt jeg forstår, så å si det hele som angår vårt forhold til Storbritannia og 15 %-avgiften der, og det var for å reagere litt på de spørsmålene jeg ba om ordet.

Jeg er selvfølgelig helt enig med handelsministeren i at en ikke skal opptre unødig utfordrende og sette ting unødig på spissen, men jeg vil gjerne i likhet med hr. Erling Petersen si fra at jeg ikke synes det er noe i situasjonen som innbyr til unnvikenhet. Langt derifra, jeg synes at det som er skjedd er et så eklatant brudd på inngått avtale at det må britene tåle å høre det skarpeste språk om. Jeg synes det kan

være god grunn til å minne den britiske regjering om at tross alt har nå denne nasjon et gammelt renommé å ta vare på. Storbritannia har vært senteret for verdensøkonomien, det har vært sett hen til som stabiliserende faktor gjennom lange, lange tider når det gjelder verdenshandelen og verdensøkonomien. De senere års begivenheter har bidratt til å uthule dette renommé nokså sterkt. Jeg minner om torskemiljøet de hadde gående med Island, jeg minner om deres opptreden i fiskerigrensespørsmålet som vi var interessert i. De har ikke føyet noen særlig vakre blade til sin minnebok for så vidt, tvert imot er disse tingene av de dårligste, svakeste som man ser av utslag av stormaktspolitikk. Det vil ikke være gunstig om slikt fortsetter i en verden da vi er nødt til å stole på at i all fall noe er fast. Og britene har vi vært vant til å kunne stole på som noe fast når det gjelder å holde en avtale. Jeg vet ikke, men hvis handelsministeren synes det er et hensiktsmessig argument får han bruke det selv, jeg ville i all fall ha brukt noe lignende om jeg hadde kunnet komme fram med mine ord.

Men ellers vil jeg nok med hr. Bratteli si at jeg tror ikke britene legger så rent liten vekt på EFTA, og jeg tror også at det må være grunn til å argumentere med at hvis andre EFTA-medlemmer blir nødt til på grunn av det som er skjedd, å sette i verk mottiltak, må vi se i øynene at da er EFTA's dager talte. EFTA tåler ikke mange, om i det hele tatt flere, slike aksjoner som den britene har satt i verk nå. Så da får de også vurdere i hvilken utstrekning dette tjener verdenshandelen og verdensøkonomien.

En liten nasjon har dessverre ikke så mye den kan stille opp med, men vi er nå i samme båt, og selv tiltak fra små nasjoner som går i feilaktig retning i denne henseende, kan jo bli de dråper som får begeret til å flyte over, og de bør ikke stille seg sånn at de tvinger små nasjoner til å foreta slike ting.

Jeg vil ellers minne om en rent praktisk opplysning som er kommet fram i avisene i de siste dager, at virkningen av 15 %-avgiften er nokså forskjellig på de forskjellige vareområder. Det var meldt nå at for papir var det blitt slik at importørene måtte bære hele avgiften praktisk talt – altså at de var nødt til å ha denne importen, og hadde da vært nødt til å gå opp med prisene. Jeg refererer det for hva det er verd, det sto i avisene for lørdag. Hvis det er tilfelle, må det jo være forholdsvis enkelt for Storbritannia å gå med på en særordning for noen varer i all fall, for da er jo bare det som står igjen at de i tilfelle må eliminere den oppfordring som de gir sin egen industri til å øke sine investeringer og sin produksjonskapasitet på bekostning av de andre leverandører. Og det hadde jo ikke egentlig vært det som var meningen, det var meningen at det skulle være et midlertidig tiltak for å rette opp en i aller høyeste grad akutt situasjon. I hvert fall har ikke den begrunnelse vært nevnt at det er for å gi britisk industri en stimulans til kapasitetsøkning. – Jeg ville ha nevnt også dette moment, for jeg tror at det når det gjelder varer som er av spesielt stor interesse for oss, kunne være verd å ta med.

Men la meg konkludere med at selv om oppgaven er svært vanskelig for dem som skal forhandle dette, må det for all del ikke vises en slik holdning at vår motpart får inntrykk av at dette vil gli over uten at man gjør noe overhodet.

Statsråd Trygve Lie: Jeg er enig i det som er sagt her av en rekke talere at i øyeblikket kan ikke Norge innlate seg på noen handelskrig med England. Det betyr ikke at vi skal være svake i vår kritikk. For øyeblikket er vi for svake til å ta noen krig, men den tid kan komme da vi av nasjonale grunner, på grunn av industrien, beskjeftigelsesspørsmålet i Norge, kanskje må gå til mottiltak.

Men det er noe som har slått meg, og det er at det fremgår av en hel del rapporter som er innhentet av Industriforbundet og Eksportrådet, at enkelte bedrifter som har satset meget på det engelske marked, de kjøper også atskillig i England for å dekke sitt naturlige behov derfra. Og en hel del av disse enkelte bedrifter har sagt at vi vil selv fortelle våre kunder i England at vi nå vil prøve å dekke oss med råmaterialer i andre land. – Så den enkelte bedrift kan der formodentlig selv ta de motforholdsregler som den vil og som den anser det for ønskelig å ta i sin egen interesse.

For det annet er jeg ikke så sikker på betydningen av dette at engelskmennene var "betenkt" i Strasbourg. Utenrikskomiteens formann, hr. Finn Moe, holdt jo en tale der og kritiserte engelskmennene, og det er tydelig at det følge han fikk og den tilslutning han fikk til sitt innlegg, gjorde engelskmennene betenkt. Jeg er klar over det. Men det gjorde dem ikke mer betenkt enn at de like etter sin tilbakekomst til London meddelte at de ikke kunne gjøre det som de selv hadde sagt i den første noten, nemlig å ta opp muligheten for ensidig å akselerere tollnedsettelsen på en del varer, – punkt 7 i det brevet. Det erklærte de åpent at de nå ikke lenger kunne være med på. Engelskmennene sa til sitt forsvar at det var USA som hadde sagt at de ikke skulle foreta dette overfor EFTA alene, for det ville bringe dem i miskreditt. De måtte gjøre det generelt, altså også overfor EEC-landene og også overfor Amerika. De oppga der som grunn noe som ved nærmere granskning viste seg ikke å være korrekt. At engelskmennene på dette område spiller et dobbeltspill, er på det rene. Det gjorde de forresten atskillige ganger under krigen også, da jeg var utenriksminister, den gang de ville ha den norske flåten og det norske gullet. En skal ikke stole på noen, mener jeg, mer enn det en kan få bekreftet skriftlig på papiret.

Engelskmennene sa at de skulle ta opp et lån i Valutafondet på 1 milliard dollar. Paris-klubben som besto av 10 land, hadde da skutt inn ekstra til Valutafondet 400 millioner dollar, og så sa engelskmennene at det var stilt som betingelse fra de land som ga dette lånet, at engelskmennene ikke skulle akselerere nedbyggingen av sin tolltariff overfor EFTA. Det viser seg imidlertid av rapportene fra dette møtet – rapporter som vi har fått gjennom UD – at hverken Holland eller Vest-Tyskland, og heller ikke USA, hadde kommet med erklæringer som kunne tolkes derhen at de ville blande seg inn i noen handelspolitikk. Det var den engelske representant som hadde stått opp og sagt at engelskmennene ikke ville akselerere tollnedbyggingen.

Så det har visst ikke hjulpet, hvor betenkt de enn kan ha vært i Strasbourg.

Nå er jo vår note, selv om den er mild i formen, etter min mening allikevel meget skarp. Den ble moderert atskillig etter innflytelse av O.C. Gundersen, som ville ha det hele klart og tydelig fram. Jeg mener at vår note er klar og tydelig, hr. Finn Moes tale i Strasbourg er klar og tydelig, Arne Skaugs tale i London er klar og

tydelig. Og jeg er enig i at vi skal ikke gjøre annet enn presse dem og hele tiden klart og tydelig fremholde overfor dem at dette er et avtalebrudd. Men jeg tror ikke det virker.

Jeg vil anbefale den utvidede utenrikskomites medlemmer å lese Andvords bok fra side 89. En kan hoppe over alt det som står om storartede personer, intelligente personer og intellektuelle personer, men det er et avsnitt der om Oslo-konvensjonen, Ouchykonvensjonen og Verdenshandelskonferansen i London i 1934 som er meget verdifullt. Nå gjentar jo aldri historien seg. Den gang var det om å gjøre å få tilhengere til disse konvensjoner. Mowinckel forsøkte gang på gang å få flere til å slutte seg til Oslo-konvensjonen. Ouchy-konvensjonen – Be-Ne-Lux-konvensjonen – forsøkte man også å få flere til å slutte seg til. Men i dag er det jo slik at det bare er lukket medlemskap, de vil ikke ha medlemmer. Det var krise også i begynnelsen av 30-årene, den artet seg litt annerledes. Nå er det kamp om markeder og kamp om tolltariffer. Det er ikke noen åpen krig, men når jeg sitter alene for meg selv og reflekterer over forholdene, kan jeg ikke annet enn bli litt lei til sinns, for kampen om markedene, kampen om tolltariffene og beskyttelsen av egen produksjon er dessverre som regel innledningen til det som er verre. Det er på den måten de store katastrofer i verdenshistorien har begynt.

La meg også peke på det budsjettet som ble fremlagt i England. Den temporære avgift er medregnet ved balanseringen og er tatt til inntekt til utgangen av november 1965. De kommer tilbake, som O.C. Gundersen har sagt, med et nytt budsjett på vårparten, men denne avgiften på 15 pst. er tatt til inntekt og foreløpig gjort gjeldende for et helt år, og det synes jeg er alt for lenge. Det er der vi må angripe hele affæren. Det vi må slåss for, er at dette bare må være et midlertidig tiltak. Men å få engelskmennene til å si noe før de har fått noen erfaring, tror jeg ikke det er noen mulighet for.

Hr. Aarvik spurte om det ikke var forsøkt en felles nordisk opptreden. Jo da, det er det. Det skal onsdag kveld holdes et møte i Genève hvor vi skal drøfte en felles opptreden. Jeg regner med at de som kommer først ut, blir Sveits og Østerrike, hvis eksport – det er som regel ferdigvarer – rammes for 90 prosents vedkommende, og dernest kommer Sverige. Så får vi se å holde i hop og legge all den kritikk vi kan komme med på britenes skuldre.

Jeg vil til slutt gjøre oppmerksom på at Sverige har vært ute to ganger. For det første sendte svenskene en note, som vi ikke kunne være med på fordi den ensidig var viet papir og svenske interesser. Vi forsøkte i vår note å få de norske interesser fram. For det annet kom svenskene med et nytt initiativ etter at engelskmennene hadde svart at de ikke ensidig ville akselerere tollavtrappingen. Svenskene spurte om vi kunne tenke oss å være med på, for å gjøre denne vei lettere for England, å gå til en hurtigere gjensidig nedsettelse av tollene enn den som var godkjent tidligere. Der måtte jeg meddele den svenske ambassadør at det kunne jeg ikke tenke meg var politisk mulig, det var vanskeligheter nok her i landet med å få godkjent EFTA-avtalen og den tollavtrappingen som etter planen skal finne sted. Å gå til en raskere tollavtrapping i Norge enn forutsatt i den opprinnelige plan, var

etter min mening umulig. UD innstilte på det samme som Handelsdepartementet. Dette sluttet Regjeringen seg til.

Jeg er klar over at vi bør opptre felles, og vi skal da prøve å sende de riktige folk først i ilden i Genève. Vi får vel også la vår røst høre og kritisere det som er mulig. Men jeg understreker at for tiden er Norge for sårbart til å gå til en handelskrig. Skulle det inntre noen forandringer i Regjeringens holdning eller i de to departementers oppfatning, så vil en, før noen aksjon foretas, forelegge saken for denne komite.

Statsråd Gundersen: Kanskje jeg kan få lov å supplere statsråd Lie ved å komme med noen få bemerkninger i tilknytning til det som er kommet fram her. Jeg må si at jeg kan ikke spore i de bemerkninger som er falt noen vesentlig uenighet rundt bordet her. Jeg tror at oppfatningene i det store og hele faller sammen.

Jeg har for min del ikke anbefalt noen spesiell varsomhet overfor britene i den nåværende situasjon. Jeg har tvert imot ment at vi får gjøre hva vi kan for å holde dem under et kontinuerlig press, slik at de snarest mulig lar denne importavgiften falle. Det vil – og dette er også en bemerkning til hr. Aarvik – ganske sikkert innenfor EFTA bli organisert et særskilt organ til å holde denne britiske importavgiften under oppsikt, under stadig, kritisk analyse, et organ hvor britene vil bli nødt til å møte og til enhver tid søke å rettferdiggjøre at de fremdeles opprettholder denne avgiften. Jeg går ut fra at dette ble omhandlet på det siste ekspertmøtet i Genève.

Ekspedisjonssjef Bjørn Larsen: Det vil bli behandlet i Rådet i morgen.

Statsråd Gundersen: Det er i all fall sikkert at et sånt organ vil bli skapt, og der vil altså alle andre EFTA-land gjøre sin innflytelse gjeldende hele tiden. Men dette er en operasjon av ikke liten diplomatisk vanskelighetsgrad, for hvis man nå la presset slik an, og så kraftig at man utløste en serie med mottiltak fra Fellesmarkedet, fra De forente stater og fra andre land mot britene, så ville vi fort være ute i handelskrig. Og jeg mener at vi der får holde tungen rett i munnen, så vi ikke kommer ut i det, for det ville skade våre interesser.

Vi forlangte ikke i vår note til britene en ensidig britisk akselerering av tollnedtrappingen. Vi valgte våre ord med en viss omhu der. Som det heter på engelsk: "We took note of the fact that" – vi konstaterte altså at britene selv hadde antydnet en slik akselerert ensidig tollnedtrapping, og vi henstilte til dem snarest mulig å gjøre det kjent *når* og på hvilken måte de ville sette dette i verk. Vi valgte våre ord slik fordi vi ikke ville gi inntrykk av at vi mer eller mindre var villige til å akseptere denne tollnedtrappingen som en slags betaling for at de fikk anledning til å legge på sine 15 pst., for det er jo ikke noe som helst rimelig forhold økonomisk sett mellom disse to ting.

Til hr. Røiseland: Vi har det helt klart i en resolusjon fra et ministermøte innenfor GATT-apparatet at åpningsutspillet nå i seg selv ikke binder. Senking av tollsatsene med 50 pst. er en arbeidshypotese som man begynner med, men det er

fastslått at en endelig avtale skal ta i betraktning all ulikhet som kan komme inn, alle unntak og restriksjoner som kan være igjen – det hele med henblikk på å nå fram til gjensidighet. Vi har altså full anledning til å vareta våre interesser under marsjen. Og det er ganske klart at vi vil så snart som overhodet mulig ta opp med Fellesmarkedet de antydninger som nå foreligger om forhandlinger om våre spesielle interesser, og gjøre disse interesser gjeldende så sterkt som vi kan.

Hr. Bratteli spurte om de britiske eksportsubsidiene og ba om nærmere detaljer om dem. Det er det faktisk ikke så lett å gi, for vi har det ikke helt. Prosenttallet – om lag 2, som jeg nevnte – er fremkommet på den måten at britene regner med at det rabattsystem som de nå innfører, vil koste ca. 8 millioner pund om året, og i forhold til en årlig eksport på ca. 4 500 millioner blir dette bortimot 2 pst. Systemet er visstnok det at de vil tilbakebetale til eksportbedriftene en del interne avgifter, f.eks. bensinavgift og andre spesielle avgifter som de har – de har visst avgift på skrivepapir også – og det vil de tilbakebetale i nøyaktig forhold til forbruket av slike ting, knyttet til eksporten. Her har EFTA nedsatt en egen arbeidsgruppe for å se nærmere på dette spørsmålet og holde også dette under konstant oppsikt. Her vil da alle detaljer komme fram.

Komiteens formann spurte om hva hensikten kan være ved ikke å være med i Kennedy-runden. Ja, vi er nå med i åpningsspillet, og vi er med så lenge vi ved dette kan vareta våre egne interesser. Men hvis vi på et aller annet stadium under forhandlingene kommer i den situasjon at tollnedsettelsene ikke gir oss nevneverdige fordeler, mens vi på den annen side blir stengt der hvor vi har eksportmuligheter, da kan vel den situasjon komme til å inntre at vi må si – det er det eneste forhandlingskort vi har igjen – at nå kan vi ikke være med lenger, dette er umulig, dette skaper ingen form for balanse for oss. Men det får vi nå se på når den tid kommer. Når det har vært sagt allerede nå, er det vel nærmest for å understreke alvorret i våre henvendelser bl.a. til Fellesmarkedslandene. Man vil jo vite at utenriksministeren sendte et brev til utenriksministrene i Fellesmarkedslandene hvor han fremholdt våre problemer og viktigheten av å få dem løst. Det fikk vi i all fall delvis nokså velvillige svar på, men hva det blir til i praksis, vet vi jo ikke.

Erling Petersen: Statsråd Gundersen sa at det ikke syntes å være noen vesentlig uenighet blant deltakerne i denne debatt. Det kommer jo an på hva man legger i ordet "vesentlig". Jeg vil si at jeg følte meg betydelig uenig i det opplegg statsrådene ga i sine første innlegg. Hvis nå statsråd Gundersen finner at man ikke er uenig i det jeg har gitt uttrykk for, så vil jeg ta det opp som et meget optimistisk trekk.

Det er klart at en serie av mottiltak som vil føre til handelskrig, er ingen interessert i. Men Norges posisjon er i denne situasjon neppe den at det er vi som sitter med fingeren på "trykk-knappen". Det er ganske andre betingelser som skal til for at en handelskrig utløses. Og det jeg har villet insistere på, det er at Norges plass er ikke bakerst i køen når det gjelder angrep på England.

Og så en liten tilleggsbemerkning. Statsråd Lie sa at hr. Finn Moes tale i Strasbourg var klar og tydelig. Ja, det er vel og bra, det. Men hr. Finn Moes *votering*

i Strasbourg var ikke like ønskverdig klar og tydelig, for da den virkelig skarpe kritikk kom fram, så unnlot han, sammen med samtlige sine partifeller fra Norge, å stemme for denne kritikken.

Formannen: Jeg skal ikke ta opp den saken her. For øvrig sa jeg ytterst lite om dette i selve Europa-rådets forsamling, men der ble holdt et møte av EFTA-parlamentarikere på mandag – bare blant EFTA-folk – og det var der man sa fra. Men som sagt, bakgrunnen for den stemmegivningen vil det føre for langt å komme inn på. Det var for øvrig en vesentlig del av forsamlingen som avholdt seg fra å stemme, det var langt fra bare Arbeiderparti-folk.

Røiseland: Det var eit spørsmål i samband med dette eventuelle analyse- eller konsultasjonsorganet som skulle halde auge med den engelske importavgifta. Er det så at det skal vere eit permanent organ som skal passe på både den engelske og eventuelle liknande aksjonar i framtida?

Statsråd Gundersen: Jeg antar det. Dette er noe som det altså vil bli forhandlet om nå.

Røiseland: Ja, for dersom det bare skulle bli eit organ som skulle kikke på den engelske aksjonen, då er det jo spørsmål om ikkje det kan bli verre enn nokon ting. Då kan det jo vere at engelskmennene vil bruke det som påskott til at dei ikkje vil gi noka bindande utsegn om når dei vil oppheve avgifta, men dei får eit prosedyreforum som det kan vere bra å ha. Blir det derimot eit permanent organ, så vil det sjølvsagt bli noko annleis.

Statsråd Gundersen: Vi har allerede i OECD – hvis jeg ikke tar helt feil – et slikt organ, og det har vel også allerede tatt opp den britiske importavgiften. Nå er det meningen å etablere et slikt organ også innenfor EFTA, og jeg går ut fra at det vil få til oppgave også å behandle andre lignende fenomener, hvis de skulle opptre. Men som sagt, jeg kan ikke si svært meget mer om det på det nåværende tidspunkt, for dette vil bli behandlet på EFTA-ministtermøtene senere i uken. Så vidt jeg forstår av ekspedisjonssjef Bjørn Larsen som nettopp kommer derfra, er det en ekspertgruppe i gang i dag som legger opp et utkast til dette.

Formannen: Er der flere som forlanger ordet? Da så ikke er tilfelle, ansees debatten avsluttet.

Møtet hevet kl. 11.50.